

ליקוטי ופסקי הלכות "חוקי היום"

ותלמודם
"חוקי היום"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

דיני

אמן

בקשה:

נא לשלוח לכמה שיותר
אנשים כדי שיגיע הלכות
אלו לבתי בני ישראל,
לתועלת הציבור, וכך יש
לכם יד בהפצת תורה
ובהלכות נחוצות

לקבל הגליון כל שבוע במייל:

Paskenshtibel@gmail.com

אפשר להוריד
גליונות קודמים

[Archives - ארכיון](#)

לתרומות

לוקוטי ופסקי הלכות "חוקי חיים"

ותלמודם
"תקופת התנאים"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שבונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלם תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

283

פרשת ויחי תשפ"ג

דיני 'אמן'

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

מעלות וחשיבות בעניית 'אמן'

צורך להתחזק

- א. עניית אמן על ברכה היא מהדברים השכיחים ביותר בחיי היום יום וקרוב לאדם בכל עת ובכל מקום, וגם מדברים הפשוטים ביותר, ומרוב שכיחותה, הרבה בני אדם מזלזלים בה, ומ"מ מצינו שחז"ל הפליגו במעלותיה, ולכן מצאנו צורך להתחזק בחשיבותה ובהקפדתה.
- ב. ע"פ דקדוק הלכה. גם לדבר כ"כ פשוט כעניית 'אמן' קיימים תלי תלי הלכות וכלי ידיעתם בקל אפשר לעבור עליהם, ואדרבה, מאחר שענייתה היא כ"כ פשוטה, חז"ל (גמ' ברכות דף מ"ז ע"א) הפליגו על העונש של מי שמתרשל ועונה 'אמן' שלא כהלכה, לכן מצאנו צורך לפרוס דיניו והלכותיו שיהיו שגורים בפי כל אדם בכל עת כדי שיאריך ימיו ושנותיו.

מעלותיה

- ג. פותחין לו שערי גן עדן. אמר ריש לקיש, כל העונה אמן בכל כוחו, פותחין לו שערי גן עדן שנאמר, 'פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים', אל תקרי אמונים אלא 'אמנים' (גמ' שבת דף ק"ט ע"ב), ובזוה"ק, כל מי ששמע ברכה ולא מתכוין לענות עליה אמן כראוי, מכריזין עליו 'סגרו שערים' שלא יכנס ולא יעלה מעלה (זוה"ק).
- ד. תינוק. גם תינוק, מיד שעונה רק 'אמן' יש לו חלק בעולם הבא (גמ' סנהדרין דף ק"ט, כל בו, רמ"א או"ח סי' קכ"ד ס"ז) לכן ילמד אפילו בניו ובנותיו הקטנים שיענו 'אמן'.
- ה. גדול לפני הקב"ה. אין גדול לפני הקב"ה יותר מאמן שישראל עונים (מדרש רבה פ' כי תבוא), והעונה אמן בעולם הזה זוכה לענות אמן לעתיד לבוא (שם).
- ו. גדול העונה אמן יותר מן המברך. אמרו חז"ל (גמ' ברכות דף נ"ג ע"ב, נזיר דף ס"ו ע"ב), גדול העונה אמן יותר מן המברך, דבלי אמן הברכה הינה כפלג גופא (זוה"ק פ' עקב) דברכת המברך דומה לשטר עדות שהקב"ה מקור הברכות, ועונה האמן מקיים השטר כעדי חתימה ועל ידו נשלמת ונגמרת הברכה (רבינו בחיי פ' בשלח), ויש שכותבים הטעם משום שהברכה הוא מדרבנן ועניית אמן עכ"פ נלמד מאסמכתא כדלקמן (עמק שאלה קמ"ז אות א).

חיוב עניית 'אמן'

מקור

- ז. השומע אחד מישראל מברך אחת בכל הברכות, אף על פי שאינו חייב באותה ברכה חייב לענות אחריו 'אמן' (ש"ע או"ח סי' רט"ו ס"ב), ונלמד מהא דכתיב 'כי שם ה' אקרא, הבו גדל לאלקיננו' ואמרו חז"ל (גמ' יומא דף ל"ז ע"א) אמר משה לישראל כשאני מזכיר את ה', אתם הבו גדל לאלקיננו, בעניית אמן (מ"ב שם סק"ח).

מן התורה או מדרבנן

- ח. כפשוטו חיוב עניית אמן הוא מדרבנן ונלמד מקרא הנ"ל כאסמכתא.
- ט. ברכות שהם מן התורה. אמנם ישנם הס"ל שמצות עשה שמהותם ברכה, כגון ברכת התורה (מ"ב סי' מ"ז, שאג"א סי' כ"ד), ברכת המזון, ברכת כהנים

(קריית ספר הל תפילה פ"ד, ח"ל ר' יונתן אייבשיץ ברכות דף ל"ד) וכדומה, אז עניית אמן אחריהם היא גם כן מן התורה (צידה לדרך בשם הרמב"ן מנין המצוות מצוה ט"ו, פמ"ג בס' תיבת גמא עה"ת פ' האזינו, פמ"ג או"ח סי' רט"ו א"א סק"ו בסופו).

משמעות אמן

פירושו של אמן

א. **אל מלך נ'אמן.** אמן הוא מלשון אמת, וכשאומר אמן צריך לכוון בלבו, אמת היא הברכה שבירך המברך ואני מאמין בזה (ש"ע סי' קכ"ד ס"ו), ואמ"ן ר"ת אל מלך נ'אמן שהוא גם פירושו (גמ' שבת דף ק"ט ע"ב, מ"ב סקל"ו).

יא. **להתחזק לכוון.** כוונה בעניית 'אמן' הוא מהדברים שצריכים חיזוק, שהרי התרגלנו מגיל קטן בעניית אמן וחושבים שמספיק באמירתה, ומן האמת אנו צריכים להתבגר ולהתגדל קצת שהרי זה לא רק אמירה של אמן, אלא התייחסות להנאמר ע"י המברך והזדמנות נוספת לכוון, להתפלל, ולתת שבח והודאה להקב"ה [וזה גם מרומז כי אמ"ן ר"ת מ'שכני א'חרין נ'רוצה, שע"י עניית אמן ממשיכים גדלות הקב"ה וזוכים להבאיני המלך חדריו' (דברי תורה מונקאטש ח"ט אות ח"י)].

יב. **ברכת הודאה.** בברכת הודאה כגון 'ברוך שאמר', 'שתבח' וגאל ישראל' ודומה להם, הכוונה הוא כנ"ל, וכשיש חתימה יכוון גם על החתימה, כגון כשהש"ץ מסיים 'ברוך אתה ה' מגן אברהם' יכוון בעניית אמן, אמת שיהיה מבורך שם ה' שהיה מגן אברהם, וכן בשאר ברכות שהם רק שבח כגון ברכת מודים (ח"א, מ"ב שם סק"ד, וע"י ביאה"ל ד"ה ובכוונה לגבי ג' הראשונות של שמו"ע, ובשליה עניני תפילה ד"ה ותחילה נקדים לגבי ב' אחרונות של שמו"ע).

יג. **ברכות עם תפילות.** בנוסח ברכה שיש בתוכה גם לשון תפילה וגם לשון שבח, צריך שיכוון גם לתפילה וגם לשבח, כגון בברכת 'אתה חונן' צריך לכוון בעניית אמן, אמת שהוא חונן דעת, ויהי רצון שיחונן לנו גם כן דיעה, וכן בשאר ברכות (מ"ב סקל"ה).

יד. **למעשה.** מכיוון שקשה לנו לצמצם כוונתנו בדברים ארוכים כנ"ל, בעניית אמן אפשר להספיק עכ"פ עם כוונה 'אמת והלווא' (בשם הגר"א, מעשה רב החדש, א"א בוטשאטש) אבל לא פחות מזה.

טו. **קדיש.** בקדיש, תוכן הנוסח הוא בקשות, ולכן צריך לכוון הלוואי ויהי רצון שיקויים הדבר (מ"ב סק"ד וכו"ה).

שאר תפילות ובקשות

טז. על כל דבר ברכה הנשמע מפי אדם מישראל או על אדם מישראל וכן על כל דברי תחינות ובקשות אף הנאמרות בלא שם ומלכות, יש לענות אמן (מ"ב סי' קפ"ט סק"ה, סי' רט"ו סק"ט), לכן כששומעים אחד שמברך ברכת המזון, אומרים אמן אחרי כל 'הרחמן' (מ"ב שם).

יז. **אמן אחרי מי שברך.** כדומה לזה, יש לענות אמן אחרי מי שברך בקריאת התורה שהרי בו בקשה ותפילה, ומקיימים בזה מצות 'ואהבת לרעך כמוך' (ערוך השלחן סי' רט"ו ס"א) ויש לדקדק בעניית אמן זה (הגרש"א הליכות שלמה תפילה פ"ב אוה"ל הע' 68).

סעודת מלוה מלכה רבתי

THIS MOTZEI SHABBOS!

בך אתפאר

מוצש"ק פ' ויחי באולם סוכת דוד דורש טוב 19 January 7, 9:30pm

שעות קבלת הקהל "בחדר הוראה" רח' מנחת יצחק 20 ירושלם | טל: 052-7619332 | paskenshtibel@gmail.com
מיים א-ה: 4:30 אחה"צ עד 8:00 בערב | יום ו': 10 עד 11 בבוקר, ומשעה לפני הדלקת נרות

אמן הטופה

יח. מנוקד שלא כהוגן. צריך להיזהר שלא לענות אמן טופה, ופירוש אחד הוא שמנוקד שלא כהוגן, כגון האל"ף בשו"א או בפת"ח, אלא צריך לאמרו עם קמ"ץ תחת האל"ף (שו"ע סי' קכ"ד ס"ח, מ"ב סק"ט).
יט. ממהר באמירתו. כן לא יחסוף וימהר לענות אותו קודם שיסיים המברך את ברכתו (שו"ע שם) אלא ימתין עד שיסיים את המברך או הש"ץ עד שיסיים כל התיבה אחרונה לגמרי ורק אז יענה אמן (מ"ב סק"ל).

אמן קטופה

כ. חיתוך האותיות כהוגן. צריך להיזהר לבטא האותיות כהוגן באופן שכל אות ניכרת, כגון שלא להבליע את הנו"ן בסוף (שו"ע שם) עד שלא נשמע ברור אע"פ שאמרו, וכן לא להבליע את האל"ף או המ"ם (ביאה"ל ד"ה קריאת הנו"ן).
כא. מחלק לשנים. עוד פירוש באמן קטופה, שלא יחלק התיבה לשניים ומפסיק באמצע כגון א-מן (ב"י בשם הערוך, רמ"א שם).

אמן יתומה

כב. אינו יודע על מה עונים. אמן יתומה הוא כשהאמן התייתם ומנותק מהברכה, דהיינו שעונה אמן ואינו יודע כלל על איזה ברכה הוא עונה, ואין לענות אמן יתומה, ועיינין לקמן (אות כ"ו) פרטי דינים בזה.

כג. שיהיה לאחר הברכה. עוד פירוש באמן יתומה הוא כששוהה בין סוף הברכה לעניית אמן, דהיינו כשעבר שיעור זמן תוך כדי דיבור דהיינו בערך 2-3 שניות לאחר שסיים את הברכה, אין לענות אמן כי היא אמן יתומה (רמ"א שם, מ"ב סק"ל) ושכיח הוא אצל בעל קורא שעונה אמן לפני תחילת הקריאה הרבה לאחר שגמרו המברך את ברכתו.

כד. בציבור. כשהציבור עדיין באמצע עניית אמן אף שהוא אחרי שיעור כדי דיבור, עדיין יכול הוא לענות עמהם, כל שרוב הציבור עדיין לא כלו עניית אמן (מ"ב שם) והוא עונה תוך כדי דיבור לענייתם (ביאה"ל ד"ה מ"ד).

אמן קצרה

כה. לא יענה אמן קצרה ובמהירות כדי שלא יראה כמשא עליו, אלא ארוכה קצת כדי שיוכל לומר 'אל מלך נאמן' (שו"ע שם ס"ח), שהוא פירושו של 'אמן' וגם ר"ת (מ"ב סק"ל), אבל לא יאריך בה יותר מדי, שאז אין התיבה נשמעת כראוי (שו"ע שם).

כשלא שמע כל הברכה

כו. ברכת המצוות. כשאדם רוצה לצאת בברכה ע"י אחר, מחויב הוא לשמוע כל הברכה מתחילתה ועד סופה (שו"ע סי' ר"ג ס"ג), ואחריו מחויב הוא לענות אמן (שו"ע סי' רט"ו ס"ב ומ"ב סק"ז), ומ"מ אם לא ענה אמן גם יוצא בברכתו (שו"ע סי' ר"ג ס"ב ומ"ב סק"ז). [ומי שמוציא אחר בברכה מדין ערבות והוא בעצמו כבר יצא ידי חובתו, יש הס"ל שאם לא ענה עליה אמן לא יצא (רע"א סי' ר"ט ס"ד)].

כז. סתם ברכה. כשאדם אינו יוצא בברכה ששומע, נחלקו הפוסקים אם מותר לענות אמן אע"פ שאינו יודע איזה ברכה מברך, דעת המחבר שאפשר לענות אמן כששומע אחרים עונים אמן אע"פ שהוא אינו יודע על איזה ברכה הוא עונה (שו"ע שם ס"ח).

כח. דעת הרמ"א. אמנם דעת הרמ"א הוא בסתם ברכה שאם אינו יודע על איזה ברכה הוא עונה, אסור לענות עליה אמן (רמ"א שם), אבל אם יודע על איזה ברכה הוא עונה אף אם לא שמע סוף הברכה מותר לענות עליה (מ"ב סק"ג).

כט. חזרת הש"ץ. בזמנינו שכל אחד מתפלל שמו"ע לעצמו ואינו יוצא חובתו ע"י הש"ץ, לדעת המחבר הנ"ל, אף בחזרת הש"ץ הדין שמותר לענות אף אם אינו יודע על איזה ברכה הוא עונה (מ"ב סק"א בדעתו), ובדעת הרמ"א, לכתחילה יקפיד לדעת על איזה ברכה הוא עונה, וגם לשמוע סוף הברכה כדי שיוכל לענות אחריה אמן, ובדיעבד אף אם לא שמע כל שידוע על איזה ברכה הוא עונה, מותר לענות אמן (מ"ב סק"ג).

דרך הטלפון, הקלטה.

ל. טלפון. השומע ברכה דרך טלפון, רמקול או שידור חי והוא נמצא בריחוק מקום, אע"פ שאנו נוקטים שאין יוצאים בזה בברכה, מ"מ מותר לו לענות אמן שהרי הוא עונה על ברכה בזמן אמת שמישהו מברך (שו"ת מנחת אלעזר ח"ב סי' ע"ב, שו"ת שבט הלוי ח"ה סי' פ"ה) ולא גרע מהנפת הסודר באלכסנדריה של מצרים כסימן לסיור הברכה על אף שלא שמעו הברכה (גמ' סוכה דף ג"א ע"ב), ובזמנינו בדרך כלל הוא תוך כדי דיבור (אות כ"ג) גם כשהוא ממדינה למדינה.

לא. הקלטה. אבל השומע הקלטה של מישהו שמברך, והברכה אינה נאמרת באותו שעה, לא יענה אמן אחריה.

לענות בקול שוה עם המברך

לב. בקול יותר מן המברך. העונה אמן לא יגביה קולו יותר מהמברך (שו"ע סי' קכ"ד ס"ב) משום דכתיב 'גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחידיו' שמשמע שיהיה קולם שווה (מ"ב סק"ז), אם לא שיש סיבה מוצדקת להגביה קולו יותר כגון כדי לזרז להעם שיענו גם הם (מ"ב שם) או כדי לקיים דברי חז"ל (ה"ל אות ג') 'העונה אמן בכל כוחו פותחין לו שערי גן עדן' וקול רם מעורר הכוונה (מ"ר בשו"ת שבט הקהתי ח"ו סי' צ"ג), או כשיש ש"ץ שקולו נמוך שגם אז מותר לענות בקול יותר גבוה ממנו (שם).

לג. בקול נמוך. מכיון שנלמד מקרא הנ"ל ונרוממה שמו יחידיו כן לא ינמיך הקול מהמברך אלא יהיה בשווה (שם).

עניית אמן על שמו"ע של לחש

לד. תפילת לחש. כשאדם מתפלל שמו"ע צריך להשמיע לאזניו בלחש אבל לא ישמיע קולו (שו"ע סי' ק"א ס"ב), ולכתחילה צריך להתפלל בלחש כ"כ שאף חבירו העומד בסמוך לו לא יהיה יוכל לשמוע (מ"ב סק"ו), ומ"מ אם אינו יכול לכוון כך, יכול להתפלל קצת בקול ובתנאי שלא יטרוד אחרים בסביבתו (שם).

לה. עניית אמן. אם אדם מתפלל שמו"ע קצת בקול והעומד לידו שומע גמר ברכתו, לא יענה אמן אחרי שהרי הוא עושה שלא כדין שאחרים שומעים ברכתו ולא תקנו עניית אמן על זה (ספק בהג' חכמת שלמה, הגרש"א הליכות שלמה פ"ח ה"לב, שו"ת שבט הלוי ח"ג סי' ט"ז).

להרבות עניית אמן

לברך בקול

לו. יש ענין גדול מאד שיהיו לו עונים אמן על ברכתיו ולכן ישתדל אדם על כך שיברך באופן שאחרים יענו עליו (זוה"ק ריש פ' עקב הובא בכ"ה החיים סי' קכ"ד סק"א, פ' ויצא דף ק"ס, מחצית השקל סי' ו' סק"ט).

לז. לכן כל ברכה יברך בקול כדי שישמעו אחרים ויענו אחריו אמן וירגיל עצמו לברך באופן שאחר יכול לענות עליו אמן כי בכך תהיה ברכתו מושלמת (הגר"ח וואלוז'ין הובא בס' נוטרי אמן ח"ב פ"א אות ט"ז), וגם משום שקול מעורר הכוונה (בבה"ט סי' תרמ"ג סק"א בשם הש"ה), ולטעם זה אפילו כשאין אחרים שומעים צריך לברך בקול.

צ' אמנים

לא. ישתדל כל איש ישראל לענות בכל יום תשעים אמנים (מ"ב סי' ו' סק"ג, שערי תשובה סק"ה, שו"ע הרב שם אות ט') על ברכות שנאמרו, חוץ מעניית אמן על קדישים (שו"ת הרמ"ע מפאנו סי' ק"ט) ורמזו חכמים לכך מלשון הכתוב (ישעיה כ"ו, ב) 'פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמנים', והתיבה צדיק ר"ת צ' אמנים, ד' קדושות, י' קדישים, ק' ברכות (רבינו בחי' בס' כד הקמח ערך ברכה, כ"ה החיים סי' קכ"ד סק"ג בשם מהר"ח), כי לעתיד ישאל כל אדם אם היה בגדר צדיק לקיים בכל יום הראשי תיבות (ספר הגן).

ברכת השחר

לט. לרבי. יש שנוהגים בבית המדרש שהש"ץ אומר ברכות בקול וכולם עונים עליהן אמן, ומכיון שהש"ץ בזמנינו אינו מוציא אחרים ידי חובתם, הרי כל אחד במנין גם אומר אח"כ הברכות בקול, כדי שכל אחד יוכל לענות עליהם אמן (שו"ע או"ח סי' ו' ס"ד), והוא כדי להרבות בעניית אמן לכל אחד ואחד, ולהשלים לענות צ' אמנים ביום כנ"ל (אות ל"ח).

מ.

ליחיד. אף אם אין מברכים בקול לכל הבית מדרש משום שהם זקנים ולא כל אחד יכול לעשות כן (פמ"ג א"א שם סק"ח), מ"מ הרבה אנשים נוהגים למצוא לכל הפחות איש אחד להגיד בפניהם ברכת השחר כדי שיענו עליהם אמן.

מא. וכן נהגו הרבה צדיקים להקפיד לשמוע מכמה אנשים בכל יום ברכות השחר כדי להשלים להם מנין צ' אמנים (האר"י, הבעל שם, יסוד ושורש העבודה, זקנינו הגר"מ בנעט, בית אהרן מקרלין, זקנינו מהר"ם א"ש, דברי חיים, האדר"ת, ועוד הובאו בס' בני אמונים פרק אוצרות אמונים).

מב. בביתו. גם בביתו אפשר לברך בין איש לאישו (מנהג הגר"ח קנייבסקי ועוד) וכן ראוי להרגיל ולהנהיג את בניו ובנותיו שכל אחד יברך בקול כל ברכות השחר ויענו אחריהם אמן, וכך יורגלו לברך כל ברכות הנהנין, אשר יצר וברכת המזון בקול ויענו כולם אחריהם אמן (רבי יעקב מאיר שכתב בס' המברך יתברך עמ' ס"ו, עמ' צ"ו).

הגליון נתרם ע"י ידידנו ראש וראשון לכל דבר שבקדושה הר"ר **אברהם ניסן הכהן יודייקין** הי"ו ז"ל לזכרו - לע"פ אמו האשה החשובה מרת **טובה** ב"ר חיים הלל מאנים **יודייקין** ע"ה נפטרה י"ח טבת תשפ"ב - מנשטטר

"חסדי ה' כי לא תמנו" ברוב שבת והודאה להשי"ת משגרים אנו ברכת מו"ל טוב לבבית לידידנו המשפיע הדגול **פישל** הר"צ ר' **וויינברגר** שליט"א בהולדת בנו בכורו שיזכה לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט ורוב נחת דקדושה מתפללי ביהמ"ד בית הלל

"עוד ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים" הגליון נתרם ע"י ידידנו הר"ר **דוד לוי** הי"ו אב"י ניו יארק - לרגל שמחת הנישואין לבנו החתן **יונתן שמעון** נ"י עב"ג הכלה בת הר"ר **גרשון הכהן אייכארן** הי"ו